

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ТЕРНОПІЛЬСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ
Кафедра економічної теорії

МІЖДИСЦИПЛІНАРНА КУРСОВА РОБОТА
з «Економічної теорії»
на тему:
„Вплив міграції на національний ринок праці”

Студентки 2 курсу групи Ф-22
Напряму підготовки
Черній О.В.

підпис

Керівник: к.е.н., доцент
Хопчан В.М.

підпис

Національна шкала _____
Кількість балів _____
Оцінка ECTS _____

Члени комісії: _____
(підпис, прізвище, ініціали)

(підпис, прізвище, ініціали)

(підпис, прізвище, ініціали)

Зміст

Вступ.....	3
1. Елементи, структура та функції терміну "міграція" в економічній літературі.....	5
2. Аналіз впливу міграції на національний ринок праці.....	15
3. Світовий досвід вирішення міграційних проблем.....	21
4. Шляхи вирішення проблем міграції в Україні.....	24
Висновки.....	31
Список використаної літератури.....	33

Вступ

Актуальність теми. Міграційні процеси існували протягом розвитку людської цивілізації і були обумовлені низкою причин. Сьогодні міжнародною міграцією охоплено весь світ. Міграція є однією з об'єктивних підстав становлення цілісної світогосподарської системи. Водночас вільна міграція представляє небезпеку для урядів як з точки зору політичної стабільності так і в соціальному ракурсі.

Міграція є глобальним явищем, складність, обсяг і вплив якого постійно зростають. Важливим елементом та об'єктом особливої уваги міжнародних інституцій і національних урядів є питання міграції. Складність самого явища, поліфакторність причин його виникнення, неоднозначність наслідків міжнародних трудових міграцій зумовлюють необхідність вироблення ефективної міграційної політики. Якщо політика приймаючих країн спрямована на регулювання рівня імміграції, заохочення імміграції висококваліфікованих працівників, сприяння інтеграції мігрантів у систему приймаючого суспільства, то стратегії в країнах походження спрямовані на регулювання еміграції, прийняття подвійного громадянства, політики щодо стимулювання повернення громадян, а також заходи зі сприяння залученню діаспори.

Особливістю міграційної ситуації та міграційної політики в нашій країні є те, що Україна виступає одночасно країною походження, призначення і транзиту мігрантів. Це спричиняє, з од-ного боку, численні проблеми, а з другого – відкриває нові можливості, пов'язані з міграцією. З огляду на зазначене актуальність запропонованої до уваги праці полягає в тому, що дослідження сутності міграції та сучасного стану міграцій-них процесів у світі, виявлення факторів, розкриття існуючих загроз, прогнозування можливостей і негативних наслідків міграції для трудових мігрантів і українського суспільства є необхідною умовою формування ефективної міграційної політики України.

Міграція трудових ресурсів обумовлена чинниками сучасного економічного розвитку. Традиційно в якості основної виділяють економічну причину міграції, яка пов'язана з темпами, структурою накопичення та масштабами капіталу. Тому дана тема є досить актуальною для дослідження.

Вагомий внесок у процес дослідження теорії і практики міжнародної трудової міграції, удосконалення організаційних, економічних та правових важелів її регулювання зробили провідні вітчизняні вчені: О.Власюк, В.Геєць, С.Злупко, А.Кравченко, Е.Лібанова, О.Малиновська, Н.Марченко, А.Мокій, С.Писаренко, О.Позняк, А.Румянцева, Є.Савельєв, Л.Симів, А.Філіпенко. Серед зарубіжних слід виокремити праці таких вчених, як І. Абел Дж.Борхас, А. Рой, К. Макконел, Я. Мінсер та інші.

Предметом даної роботи є сукупність теоретичних та практичних положень, які є основою поняття світового ринку праці та міжнародних міграційних процесів трудових ресурсів.

Об'єктом дослідження являється міжнародний ринок трудових ресурсів та тенденції його розвитку.

Метою даної роботи є вивчення сучасного стану та тенденцій розвитку глобальної системи міграції трудових ресурсів та місця, яке займає в ній Україна.

Для досягнення мети роботи вирішувалося ряд *завдань*:

- 1) проаналізувати головні причини виникнення міграції трудових ресурсів та економічні ефекти таких міграційних потоків;
- 2) дослідити стан сучасного світового ринку праці та виділити головні тенденції його розвитку;
- 3) розглянути місце і роль України в системі міграції робочої сили, виділити причини і наслідки включення нашої країни в активний міжнародний обмін трудовими ресурсами.

1. Елементи, структура та функції терміну "міграція" в економічній літературі

Вперше поняття «міграція» вводить у науковий вжиток у кінці XIX століття англійський учений Е. Равенштейн (1834—1913) у роботі «Закони міграції». Автор розглядає міграцію як безперервний процес, обумовлений взаємодією чотирьох основних груп чинників, що діють: у початковому місці проживання мігранта, на стадії його переміщення, в місці в'їзду, а також чинники особистого характеру¹.

Взагалі, термін «міграція» походить від латинського слова *migratio*, що означає переміщення, переселення.

Соціологічний словник визначає міграцію як «географічний рух індивідів або груп індивідів, тобто мобільність людей у вузькому або ширшому географічному просторі» [2, с. 227]. Схоже тлумачення міститься і в економічній енциклопедії: «Міграція населення — переміщення людей, етносів, їхніх частин або окремих представників, пов'язане із зміною постійного місця проживання або з поверненням до нього» [7].

А. Хомра під міграцією населення розуміє «територіальні переміщення населення, пов'язані зі зміною місця проживання». Проте «місце проживання» повинно розглядатися не як те місце, де людина прописана, а як зона його функціонування. Крім того, даний український дослідник пропонує класифікацію форм міграції, розробляє головні принципи міграційної політики².

Досі в науковій літературі зроблено кілька спроб розбиття загального масиву визначень міграції на групи, прихильники яких розрізняють міграцію у вузькому та широкому розумінні. У вузькому розумінні поняття міграції

¹ Ніколаєвський В.М., Прохоренко Н.С. Теоретико-методологічні засади вивчення міграції населення / В.М. Ніколаєвський, Н.С. Прохоренко // Вісник міжнародного слов'янського університету.— 2009.— Т. 12.— №1.— С. 36.

² Хомра А.У. Определение и классификация форм миграции населения/ А.У. Хомра // Демографические тетради.— 1974.— Вып.9.— С. 260—269.

ототожнюється з поняттям переселення. В літературі можна зустріти такі визначення цього феномену: «Міграції — це сукупність таких переміщень людей, які нерозривно пов'язані зі зміною місця проживання» [8, с. 9]. «Під міграцією населення розуміють зміну постійного місця проживання, викликану комплексом факторів або якоюсь однією головною причиною» [8, с.12]. «У вузькому розумінні поняття міграції являє собою вид територіального переміщення населення, який завершується зміною постійного місця проживання» [2, с. 231]. «Міграція — це сукупність різних за своєю природою територіальних переміщень населення, які супроводжуються зміною місця проживання» [9].

Міграції населення у широкому розумінні, окрім переселень, охоплюють ще низку інших видів територіальних переміщень. Словник з соціології пропонує таке визначення міграції: «це соціально-економічний і демографічний процес, який представляє собою сукупність переміщень, що здійснюються людьми між країнами, районами, поселеннями» [14].

Із вказаних визначень, широкому та вузькому значеннях, спільним є те, що необхідну умову міграції населення вони вбачають у зміні місця проживання.

Ю. Римаренко міграцією населення вважає «переміщення людей (мігрантів) через кордони тих або інших територій зі зміною місця проживання назавжди або на тривалий час. Оскільки міграція населення складається з міграційних потоків, поняття міграції застосовують і в множині — міграції»³.

В. Шелюк пропонує дещо ширше визначення міграції: «Міграція — це поняття, яке відображає соціально-економічні і демографічні процеси, сукупність переміщень, які здійснюються людьми між країнами, регіонами

³ Міграційні процеси в сучасному світі: світовий, регіональний та національний виміри: (Понятійний апарат, концептуальні підходи, теорія та практика): Енциклопедія / Упоряд. Ю.І. Римаренко; За ред. Ю. Римаренка.— К.: Довіра, 1998. — 912 с.

однієї країни, різного виду поселеннями та інші види переміщень»⁴. У свою чергу, М. Окольскі твердить, що термін «міграція» використовується тоді, коли увага звертається на мотив остаточного переселення. На нашу думку, такий підхід дещо застарів. Автор пропонує розглядати міграцію у контексті ширшого поняття «рух», що включає розмаїтість типів і форм людської мобільності, які взаємно переплітаються й трансформуються одні в інші [14].

За визначенням А. Сови: «Стосовно населення термін «міграція» відповідає будь-якому переміщенню досить великої кількості людей, за винятком пересування військових частин» [8, с. 339]. З іншого погляду, міграція — це перетин адміністративного кордону, добровільний чи примусовий просторовий рух осіб чи груп осіб від місця (країни) виїзду до місця (країни) в'їзду за наявності або без неї законних підстав на певний період часу або назавжди, що може вести за собою зміну постійного місця проживання; цей рух включає в себе еміграцію та імміграцію [9].

Потрібно підкреслити, що в приведених визначеннях не береться до уваги критерії класифікації мігрантів, тобто правовий статус, територіальна ознака, спосіб реалізації, відношення до країни, кількість мігрантів, відстань, тривалість, добровільність і мета міграції.

Особливе місце у складі загальних міграційних потоків займають трудові міграції, які знаходяться у центрі уваги багатьох вітчизняних і зарубіжних дослідників.

Потрібно виокремити таке поняття, як трудова міграція або міграція робочої сили, які необхідно розрізняти, а не ототожнювати. Під міграцією робочої сили треба розуміти переміщення працездатного населення наряду з міграцією дітей і міграцією пенсіонерів. У основу даної класифікації дослідники кладуть статевовікову структуру та здатність до праці мігрантів. У цілому такий підхід є прийнятним, хоча він і супроводжується деякими

⁴ Шелюк В. Соціальна міграція: Етапи, функції, типи / В. Шелюк // Перспективи. — 2001. — № 3 (15). — С. 46—47.

неточностями [14]. Натомість трудова міграція — явище іншого характеру, в основі якого лежить не структура мігрантів, а причина їхнього переїзду. Однак нині у науковому дискурсі ці два терміни вживаються переважно як синоніми.

Міграція населення відіграє все більшу роль у розвитку суспільства і перетворилися на глобальний процес, який охопив практично всі континенти та країни, а також різні версти населення. Загальна кількість міжнародних мігрантів постійно зростає.

Необхідно відмітити, що міграція робочої сили – це переміщення працездатного населення з однієї країни в іншу в межах міжнародного ринку праці терміном більше року, обумовлене характером розвитку продуктивних сил та виробничих відносин, дією економічних законів. Термін «міграція» походить від італійського *migration*, що означає рух, переміщення [3].

Міграція робочої сили (*labour force migration*) (ММРС) – це процес організованого або стихійного переміщення працездатного населення з однієї країни в іншу в межах міжнародного ринку праці на термін більше року, обумовлене характером розвитку продуктивних сил та виробничих відносин, дією економічних законів [16].

Слід зазначити, що одна й та сама людина є емігрантом стосовно країни виїзду та іммігрантом стосовно країни в'їзду. Найбільш загальним показником, що характеризує міграційні процеси, є міграційне сальдо — різниця між імміграцією до країни та еміграцією за її межі.

Залежно від просторового горизонту переміщення можна виокремити такі види міжнародної трудової міграції:

1. зовнішня міграція – це переміщення населення за межами певної країни;
2. внутрішньоконтинентальна міграція – це переміщення населення між країнами в межах одного континенту;
3. міжконтинентальна міграція – це переміщення населення між країнами різних континентів.

У залежності від терміну переміщення міжнародна трудова міграція поділяється на такі види:

1) постійна міграція – це виїзд (в'їзд) населення в іншу країну на постійне місце проживання;

2) тимчасова міграція – це робота за кордоном протягом певного обмеженого часу з подальшим поверненням на батьківщину або переїздом в іншу країну;

3) сезонна міграція – це щорічна міграція на період певного сезону (як правило, для збирання врожаю сільськогосподарських культур) з подальшим поверненням на батьківщину;

4) маятникова міграція – це постійна робота в одній країні при проживанні в іншій, як правило, прикордонній країні за наявності необхідних міжнародних угод між країнами.

Міжнародну міграцію за характером організації міграційних потоків поділяють наступним чином:

- ❖ добровільна – це непримусове переміщення робочої сили;
- ❖ примусова – це виселення громадян із своєї країни на основі рішення судових організацій;
- ❖ організована – це переміщення населення згідно з національним законодавством (наприклад візовий режим);
- ❖ нелегальна – це самовільне переміщення населення щодо кордонів країни всупереч законодавству.

Види міграції згідно з професійним складом можна виокремити наступні:

- міграція робітників;
- міграція спеціалістів;
- міграція представників гуманітарних професій.

За якісним рівнем розрізняють:

- 1) міграція робочої сили низької кваліфікації;
- 2) міграція робочої сили високої кваліфікації;
- 3) міграція вчених («відплив мозгів»).

Види міжнародної трудової міграції за напрямками руху поділяють на такі:

1. еміграція – це виїзд працездатного населення країни за її межі;
2. імміграція – це в'їзд працездатного населення до країни з-за її меж;
3. рееміграція – це повернення емігрантів на батьківщину.

За відсутності міграції, населення віком від 20 до 64 років в розвинених країнах знизиться на 23 %, з 741 млн. до 571 млн. осіб до 2050 року. Отже, в наступні чотири десятиріччя країни, що розвиваються, можуть стати ресурсом працездатного населення для розвинених країн, в яких відбувається старіння нації [21].

Якщо розглядати тенденції міграції робочої сили, то саме вони залежать від таких типових явищ, як економічні цикли, рух інвестицій, стан зайнятості та безробіття тощо.

Виділимо наступні економічні причини міжнародної трудової міграції, а саме:

- ✓ нерівномірність економічного розвитку країн;
- ✓ нерівномірність процесу нагромадження капіталу в окремих країнах, що призводить до відносного перенаселення в одних країнах і браку робочої сили в інших;
- ✓ невідповідність структурних зрушень в економіці і структурі сукупної робочої сили певних країн, що призводить до структурного безробіття, а отже до надлишку робочої сили певної кваліфікації в одних країнах та браку в інших
- ✓ стабільний і порівняно високий рівень заробітної плати в основних імміграційних центрах (США, Західна Європа);
- ✓ розширення діяльності ТНК, тобто прискорення інтернаціоналізації виробництва;
- ✓ розвиток і поглиблення інтеграційних процесів.

У свою чергу, до неекономічних причин міжнародної трудової міграції можна віднести:

- прагнення до підвищення рівня матеріального добробуту та поліпшення умов праці та життя;

- етнічно-культурна близькість країни міграції;
- тяжіння до реалізації потреб у розвитку особистості;
- природні катаклізми в країнах еміграції і вищий рівень охорони навколишнього середовища у країнах імміграції;
- політичні причини;
- військові причини;
- релігійні причини тощо.

Основні причини існування міжнародної трудової міграції для країн-учасниць міграційних процесів виділимо такі:

а) з боку країни, з якої іде міграція (країна-донор): велика густота населення, масове безробіття, низький життєвий рівень і заробітна плата, виробнича необхідність (для спеціалістів, що працюють у слаборозвинених країнах).

б) з боку країн, які приймають міграцію (країна-реципієнт): потреба у додатковій висококваліфікованій робочій силі, потреба у додатковій дешевій робочій силі, порівняно висока зарплата.

Формування міграційних потоків відбувається під дією специфічних закономірностей. Найстійкішими з них є:

1. пріоритет економічних чинників у формуванні системи потоків добровільної міграції — основна маса переміщень у просторі викликана бажанням індивідів покращити свій матеріальний стан;

2. диференціація рівня міграційної мобільності залежно від якісних характеристик індивідів підвищена ступінь участі в міграційному русі притаманна молодим, добре освіченим особам, які не перебувають у шлюбі, мають добрий стан здоров'я. певні особливості характеру (ініціативність, сміливість);

3. функціонування двох протилежно направлених потоків — досить тривале існування потоку міграції внаслідок повернення частини мігрантів, яким не вдалося закріпитись на новому місці;

4. інерційність потоків міграції — переміщення населення в установленому напрямку продовжується ще деякий час після того, як

припиняється дія чинників, що зумовили формування відповідного потоку;

5. визначальний вплив на формування обсягу переміщення міграційних можливостей регіону, виходу та міграційної ємності населення регіону, показниками яких є чисельність населення - міграційний потік тим масовіший, чим більше за чисельністю населення регіонів, між якими він проходить;

6. залежність обсягів міграції від відстані — чим ближче розташовані регіони, тим, за інших рівних умов, інтенсивніші міграційні зв'язки між ними;

7. взаємозв'язок міграційних процесів та ментальних особливостей населення — чим більший ступінь спорідненості менталітету жителів двох регіонів (схожість мов, звичаїв, релігії, переважаючих цінностей, репродуктивних установок), тим інтенсивніші міграційні контакти, а наявність тривалого та інтенсивного обміну населенням сприяє зближенню соціальних ознак.

Міграційні процеси впливають на природне відтворення населення шляхом зміни вікової структури регіонів виходу та населення, трансформацію репродуктивної поведінки контингентів населення, зміни умов життя переселенців, що відбивається на стані їх здоров'я.

Необхідно також зазначити, що міграція має вплив і на функціонування та розвиток ринку праці; міграційні процеси сприяють розвитку розширеного світогляду особи, зумовлюють підвищення пристосовності до різноманітних умов життя, а також обмін навиками та досвідом між жителями різних регіонів, поширення корисних знань. Вони призводять до перерозподілу виробників та споживачів матеріальних благ і платних послуг між регіонами та їх підрозділами, змінюють якісні характеристики робочої сили різних регіонів внаслідок нерівномірної участі в міграційних процесах представників різних соціально-демографічних груп.

Міграційні процеси часто призводять до заповнення робочих місць, що не користуються попитом у корінного населення — коли окремі спеціалісти мігрують за кордон, а там працюють на рядових роботах.

Таким чином, міграційні процеси, є свого роду демографічною та

демоекономічною «інвестицією» в регіони-реципієнти і, навпаки, викликають старіння населення та погіршення трудовесурсного потенціалу в регіонах-донорах. Особливе економічне значення міграція має як фактор урбанізації, що є невід'ємним джерелом кількісного і якісного зростання. Таким чином, процес міграції завжди є географічним за формою прояву та соціально-економічним за змістом.

Якщо розглядати з точки зору економіки, то виокремлюють такі форми міграції:

1. міграція, пов'язана зі зміною місця проживання (стаціонарна міграція);
2. трудова міграція, яка переважно має зворотний характер. Такий розподіл є суто теоретичним. На практиці, як правило, розділити акти переїзду за ознакою зворотності можна лише умовно. Мігрант, що вибуває до нового місця проживання з наміром оселитися на постійно, може через певний час повернутись до місця народження і, навпаки, тимчасовий виїзд іноді завершується закріпленням на новому місці. До того ж цілі осіб, які мігрують, можуть істотно відрізнятись від оформлених декларацій.

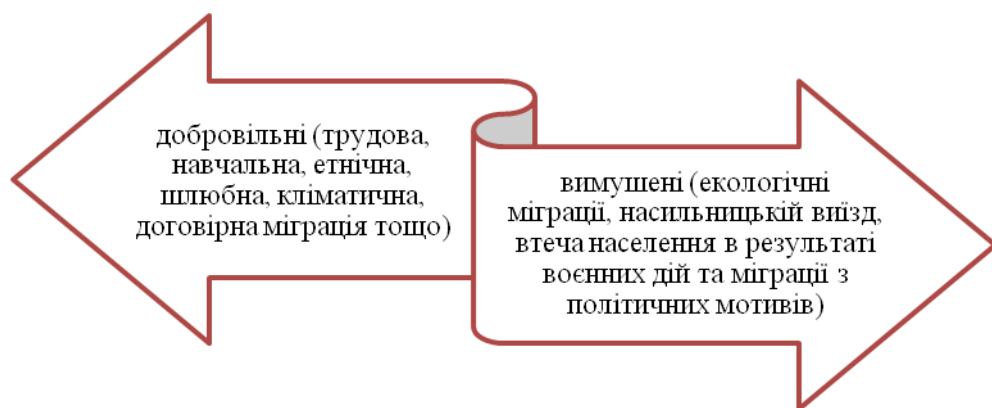

Рис. 1.1. Міграційні процеси переїзду за причинами

За способом реалізації міграції поділяються на організовані і індивідуальні.

Прокласифікувати зовнішні міграції можна за принципом легальності

(легальні та нелегальні) і за статусом мігрантів. Як окремі категорії учасників міграційного процесу розрізняють наступні:

1. особи, які переїжджають на постійне проживання;
2. трудові мігранти, які переїжджають на роботу за контрактам (на строк дії контракту);
3. висококваліфіковані спеціалісти;
4. працівники транснаціональних компаній та спільних підприємств, які за характером діяльності переїжджають з країни в країну;
5. нелегальні трудові мігранти;
6. особи, які шукають політичного притулку, біженці.

Таким чином, відмітимо, що широкомасштабні коливання міграційного приросту відбуваються на тлі стабільного зниження інтенсивності стаціонарних міграцій населення.

2. Аналіз впливу міграції на національний ринок праці

Однією з тенденцій розвитку міграції в сучасних умовах є зростання обсягів грошових переказів заробітчан внаслідок глобалізації міграційних процесів. На думку окремих вчених, зворотний рух міграційного капіталу і, особливо, його розміри приховують значний економічний потенціал для країн походження трудових мігрантів.

Збільшення загальної чисельності трудових мігрантів у світі стало фактором суттєвого зростання сукупних обсягів грошових переказів із країн-імпортерів робочої сили в напрямі країн, що її експортують. Якщо в 1970 році вони склали близько 2 млрд. доларів США, то станом на 2013 рік загальна сума здійснених мігрантами переказів становила вже близько 550 млрд. доларів. Таким чином, за сорок років обсяг переказів зріс у 275 разів [1, с. 79; 2].

На рис. 2.1 можна відстежити зміну загальносвітової динаміки грошових переказів трудових мігрантів у новому столітті.

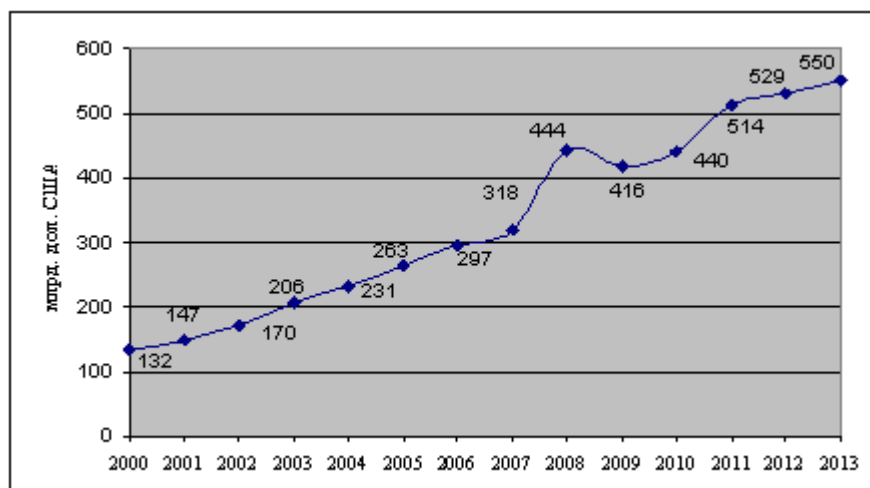

Рис. 2.1. Динаміка грошових переказів трудових мігрантів у 2000-2013 рр.,
млрд. дол. США (складено за даними 28, 29, 30, 31)

Наведена статистика може сигналізувати про те, що для деяких країн грошові перекази мігрантів стали вагомим джерелом наповнення дохідної частини платіжного балансу, а сам експорт робочої сили перетворився у високоприбутковий бізнес, який сьогодні практично на рівних конкурує з традиційними експортоорієнтованими галузями народного господарства. Більше того, для таких країн, як Гондурас, Йорданія, Ліван, Таджикистан і Республіка Молдова валютні перекази становлять понад 20% ВВП [29].

Дані Національного банку України свідчать, що, починаючи з 2011 р., обсяги приватних грошових переказів з-за кордону мають тенденцію до збільшення. Так, якщо у 2011 р. вони склали 5370 млн. дол. США (4,6% до ВВП), то у 2015 р. – 8537 млн. дол. США (4,7% до ВВП) (табл. 2.1).

Таблиця 2.1

Обсяги приватних грошових переказів з-за кордону в Україну у 2010-2015 рр., млн. дол. США [27]

Показники	Рік					
	2010	2011	2012	2013	2014	2015
За каналами надходження переказів:						
1. Через коррахунки банків	3275	2832	2959	3252	3278	3293
2. Через міжнародні платіжні системи	2097	1825	2126	2804	3213	4084
3. Неформальними каналами	805	713	777	963	1035	1160
За джерелами формування переказів:						
1. Оплата праці (без урахування податків та витрат у країні перебування)	3024	2855	3373	4022	4619	5652
2. Приватні трансферти, у т. ч.:	3153	2515	2489	2997	2907	2885
Грошові перекази робітників, які працюють за кордоном більше року	2140	1643	1560	1890	1749	1531
Інші приватні трансферти	1013	872	929	1107	1158	1354
Усього	6177	5370	5862	7019	7526	8537
Обсяги грош. переказів у % до ВВП	3,4	4,6	4,3	4,3	4,3	4,7

Розподіл грошових переказів за країнами характеризується високим ступенем концентрації: у 2015 р. понад дві третини переказів здійснювалося із

семи країн. Росія залишається лідером за обсягами грошових потоків в Україну. Порівняно з 2014 роком обсяги надходжень з Російської Федерації збільшилися на 15% – до 2,7 млрд. дол. США. У 20135 р. загалом на країни СНД припадало 40,3% обсягу грошових переказів з-за кордону. Якщо говорити про інші країни світу, то найбільше переказів надходило з США та Німеччини (відповідно 8,7% та 5,6% від загального обсягу грошових переказів в Україну). З країн ЄС загалом надійшло 2,3 млрд. дол. США, що становить 30,8% від загального обсягу грошових переказів в Україну [12].

Іншими позитивними наслідками трудової еміграції для України є наступні: поліпшення умов життя громадян, що емігрували, та членів їхніх сімей; набуття емігрантами нових знань, досвіду, професійних навичок, ознайомлення з передовими технологіями, організацією праці тощо, що після повернення емігрантів додому сприяє розвитку національної економіки; сприяння інтеграції нашої держави до міжнародного ринку праці.

Поряд з позитивними існує низка негативних проявів трудової еміграції. Це, у першу чергу, соціальні та демографічні наслідки, які носять виключно негативний характер.

Перетворення значного сегмента тимчасової міграції трудових ресурсів на постійну є чи не найзагрозливішим наслідком міграційних процесів для демографічного розвитку. Демографічна ситуація в Україні погіршується з кожним роком, про що свідчать статистичні дані. Так, якщо у 2004 р. чисельність населення становила 47,622 млн. осіб, то через 10 років (станом на 1 квітня 2014 р.) – 45,378 млн. осіб [13].

Проте навіть при умові повернення усіх працівників-мігрантів на батьківщину неможливо уникнути певних демографічних втрат, які викликані порушенням стосунків у сім'ї через тривалу відсутність одного з подружжя, відкладенням народження або відмовою від народження дітей, погіршенням стану здоров'я, що спричинено працею за кордоном [15].

Провідним реципієнтом фінансової допомоги заробітчан є Індія. За оцінками міжнародних організацій, ця країна у 2013 році отримала переказів у розмірі 71 млрд. доларів. Дещо меншим був міграційний капітал, який

спрямовувався до Китаю і Філіппін – 60 і 26 млрд. доларів відповідно. Лідерами по залученню грошових переказів трудових мігрантів також є Мексика, Нігерія, Єгипет та окремі країни Європи [28].

Характерною рисою руху міграційного капіталу є його спрямованість у країни, що розвиваються. Так, на початку XXI століття ці останні отримували переважну частину його сукупного обсягу [7, 104]. Це пояснюється тим, що більшість сьогodнішніх трудових мігрантів – представники саме цих держав.

Щоправда, відомі приклади, коли відносно благополучні країни стають реципієнтами валютної допомоги своїх громадян, які працюють за кордоном. Скажімо, активно залучають кошти трудових мігрантів такі країни ЄС, як Франція, Іспанія, Бельгія, Велика Британія, Німеччина, Греція та Португалія [29, 31].

Міграційний капітал за певних умов справляє позитивний вплив на країни, які його імпортують. Значні обсяги фінансових вливань трудових мігрантів певною мірою сприяють покращанню умов життя їхніх родичів і близьких, які залишилися на батьківщині. Скажімо, в такій країні як Кірібаті, дякуючи валютним надходженням із-за кордону, мають засоби до існування 17% всього населення держави. Відомі непоодинокі приклади, коли завдяки доходам одного мігранта в цій невеличкій острівній державі утримується до 25 осіб [17, с. 157]. Схожа ситуація й на Філіппінах, де відносно задовільні умови існування близько 20% домогосподарств значною мірою залежать від фінансової допомоги родичів, працевлаштованих за кордоном.

Країни-учасниці СНД після розпаду СРСР активно інтегруються до світового ринку робочої сили, в основному постачаючи трудові ресурси за кордон. Тому й не дивно, що чималі обсяги валютних переказів надходять саме до них. І, як свідчить статистика, 25% від загальної чисельності отримувачів цих коштів на пострадянському просторі повністю утримується за їх рахунок [10, с. 36].

Показовим у цьому контексті є досвід України. Якщо вірити офіційній вітчизняній та зарубіжній статистиці, то обсяги грошових переказів, які надходять в Україну, оцінюються в середньому в межах від 2 до 8 млрд. доларів

на рік [11; 12]. Неофіційна статистика ще більш вражаюча. Як наголошують окремі дослідники, річний обсяг грошових переказів українських заробітчани перевищує 20 млрд. доларів [13, с. 24]. Можливо, саме неформальний аналіз є найближчим до істини. Приміром, якщо припустити, що за кордоном працює щонайменше 1,5 млн. українських трудових мігрантів (згідно з обстеженням Держкомстату «Зовнішня трудова міграція населення України»), то за умов середньої суми місячного грошового переказу від одного мігранта в розмірі 618 доларів, ми отримуємо понад 11 млрд. доларів надходжень в рік.

На наш погляд, наведені вище розбіжності в щорічних обсягах міграційного капіталу, який залучається в Україну, можна пояснити браком достовірної інформації, відсутністю єдиної загальновизнаної методики підрахунку грошових переказів, а також різною оцінкою сукупної чисельності вітчизняних трудових мігрантів в світі. Разом з тим саме існування таких точок зору, при яких грошові перекази вітчизняних заробітчани становлять від 4 до 20% ВВП України, дає змогу говорити про досить вагомий економічний потенціал міграційного капіталу.

У багатьох країнах-донорах робочої сили зростання обсягів переказів трудових мігрантів веде до зменшення виробництва продукції на експорт. Такий стан речей зумовлений ілюзорним зміцненням курсу національної грошової одиниці, яке відбувається внаслідок збільшення на внутрішньому ринку пропозиції іноземної валюти. Крім того, міграційний капітал у випадку незначного нарощування виробництва всередині країни здатний за певних умов активізувати інфляційні процеси.

Ще одним, переконані, важливим аргументом не на користь міграційного капіталу є те, що в країнах-донорах трудових ресурсів з'являються безробітні, яких цілком влаштовує їхнє непродуктивне становище. Як свідчить статистика, на Філіппінах в домогосподарствах, де немає мігрантів, і в домогосподарствах, де вони є, середні доходи практично однакові. Проте, якщо представники першої групи плідно працюють на виробництво національного продукту, то переважна частина громадян другої веде «паразитичний» спосіб життя, цілком покладаючись на зароблені за кордоном кошти своїх родичів.

Нарешті, говорячи про «стратегічне значення» [13, с. 27] грошових переказів для країн походження трудових мігрантів, прибічники валютних трансфертів заробітчачан чи то забувають, чи то приховують реальні втрати від експорту робочої сили, особливо висококваліфікованої, яких зазнають ці держави. А вони просто величезні.

Здійснений нами аналіз дає підстави говорити про неоднозначний вплив міграційного капіталу на розвиток країн, що експортують робочу силу. З одного боку, ці трансферти сприяють частковому поліпшенню умов життя родичів мігрантів. З іншого, міграційний капітал певною мірою спричиняє негативний вплив на країни-донори трудових мігрантів. За певних умов ці кошти можуть стати причиною згорання експортоорієнтованих галузей виробництва, розвитку інфляційних процесів, а також, і це найголовніше, поглиблення економічної відсталості держави в цілому.

З огляду на сказане мова має йти не про сприяння міжнародній еміграції [1; 13] з метою отримання в майбутньому грошових переказів, а про створення в країнах походження гідних умов життя, які б дали змогу національним трудовим ресурсам працювати на користь батьківщини.

3. Світовий досвід вирішення міграційних проблем

Трудова міграція є одним з невід'ємних чинників людської діяльності: завдяки цьому феномену по всьому світу виникли не лише численні етнічні діаспори, а й цілі держави: трудовій міграції завдячують своїм існуванням Сполучені Штати Америки, Канада, десятки інших "переселенських" держав.

Відмітимо, що найактуальнішим питанням залишається легітимізація трудових міграцій та максимальна взаємовигода країн-реципієнтів та країн-донорів від трудових міграційних процесів [1, с.37-40].

Міграція як явище виникло і розвивалось одночасно із самим людством. За різними оцінками сьогодні у світі налічується від 150–175 млн. осіб (понад 3% населення світу), які проживають за межами країн свого походження. Немає жодної держави у світі, яка б на різних етапах свого розвитку тією чи іншою мірою не була задіяна у світових міграційних процесах: або в ролі країни-донора – постачальника трудових ресурсів, або у ролі країни-реципієнта.

Як показує світовий досвід, переважна більшість трудових мігрантів – це ті особи, які мають мінімальний капітал, достатній для того, щоб здійснити подорож за кордон, оформити відповідні візові та подорожні документи, сплатити за послуги посередників тощо. Це справедливо і стосовно України. Незважаючи на наявність навіть мінімальних фінансових ресурсів, більшість людей, які виїжджають з України з метою працевлаштування за кордоном, – це люди, які не мають стабільного прибутку, що міг би забезпечити гідний рівень прожиткового мінімуму для них самих та їхніх родин на Батьківщині [3, с.123-124].

Найактуальнішою проблемою сучасних міграцій є їх нелегальний характер, який обумовлює незахищеність працюючих мігрантів і призводить до

порушення трудових прав. Україна належить до країн із змішаними потоками нелегальних мігрантів: вона виступає як країною виїзду, так і країною прийняття нелегальних мігрантів. В кількісному вираженні оцінка нелегальних мігрантів в Україні є майже неможливою, дані чисельності варіюються від 30 тис. до 1 млн. осіб, але найбільш реальними є оцінки у межах 120-150 тис. осіб. Загальна чисельність трудових мігрантів, що тимчасово працюють в Україні за 2006-2008 рр. свідчать про тенденцію збільшення їх загальної чисельності. Так, у 2006 році зафіксовано 7383 осіб, що перебували з ціллю заробітку в Україні, у 2007 році їх чисельність виросла майже в два рази і склала 12003 осіб. В 2008 році збільшення їх чисельності відбулось на 436 осіб і склало 12439 трудових іммігрантів [4].

За таких умов варто визначити такі основні завдання державної політики у галузі виїзної трудової міграції:

- 1) усунення або мінімізація обставин, що призводять до дискримінаційного, безправного, становища громадян України на ринках праці закордонних країн;
- 2) пом'якшення соціальних наслідків вилучення значної кількості робочої сили із деяких регіонів України;
- 3) боротьба з міжнародною злочинністю;
- 4) створення дійової альтернативи тим обставинам, що спонукають працездатних українців виїжджати до країн, де їх становище на ринках праці є дискримінаційним;
- 5) здійснення в Україні загальнонаціонального соціологічного дослідження, скерованого на встановлення кількості постійно відсутніх громадян і відокремлення цього числа від кількості тих, хто виїздить з короткостроковими візитами, займається бізнесом, пов'язаним із частими перетинами кордону;
- 6) сприяння проведенню в країнах зосередження української міграції моніторингових досліджень з метою отримання статистичних даних та інформації про динаміку трудової міграції у відповідній країні [3, с.234-235].

Таким чином, ситуація з міграцією, що склалася в Україні, є критичною. За кордон від'їжджає найактивніше та освічене населення працездатного та

відтворювального віку, тому забезпеченість України трудовими ресурсами зменшується.

Щоб запобігти депопуляції нації потрібно негайне втручання уряду та проведення ним грамотних законодавчих, організаційних і господарських заходів. У сфері соціально-демографічної політики – заходів, спрямованих на створення нових робочих місць з гідною заробітною платою і відповідною соціальною захищеністю. Ці заходи повинні сприяти зменшенню числа населення, що емігрує, і повернути, в першу чергу, українських молодих спеціалістів та досвідчених фахівців різних сфер діяльності, які набули досвіду за кордоном.

4. Шляхи вирішення проблем міграції в Україні

Україна на світовому ринку праці є переважно експортером робочої сили.

Підводячи підсумки, за результатами офіційної статистики у 2014 році більше 5 млн. українських трудових мігрантів перебували за кордоном, з яких близько 2 млн. – у країнах ЄС.

Відмітимо, що основними причинами, які викликали широкомасштабну еміграцію з України, є економічна нестабільність в країні, високий рівень безробіття, відсутність перспектив професійного зростання, а також збройний конфлікт на сході країни, що спричинив збільшення масштабів внутрішньої міграції населення, і як наслідок, суттєве зростання навантаження на локальних ринках праці. У свою чергу, з метою уникнення наслідків збройного конфлікту значна частина населення Донецької та Луганської областей змушена залишати свої місця проживання. З липня 2014 р. по лютий 2015 р. офіційно взято на облік 953 387 переміщених осіб. До Державної служби зайнятості станом на 31 січня 2015 р. звернулися за допомогою у працевлаштуванні не за місцем проживання майже 38 тис. мешканців АР Крим, Донецької та Луганської областей, з яких працевлаштовано понад 6 тис. таких громадян [23].

Зазвичай в Україні про трудову міграцію говорять в негативному ключі. Це й створило відповідне відношення суспільства до цього явища. Проте саме по собі явище міграції не є чимось поганим. Таким чином, необхідно розглянути трудову міграцію з двох сторін, оцінити її негативні та позитивні соціально-економічні наслідки для України.

Зазначимо, що позитивні наслідки для України як країни-експортера трудових ресурсів проявляються, по-перше, у зменшенні напруги на

внутрішньому ринку праці, тобто зниженні рівня безробіття. За підрахунками фахівців Інституту демографії та соціальних досліджень імені М. В. Птухи НАНУ, у разі відсутності міграційних потоків трудових ресурсів рівень безробіття в Україні в 1,6 разів перевищував би фактичний рівень [12]. Крім того, за рахунок міграційних процесів відбувається економія держави на виплатах по безробіттю.

По-друге, Україна отримує додаткове джерело надходження валютних доходів у формі грошових переказів від емігрантів. За рахунок цього відбувається поліпшення платіжного балансу нашої держави.

У статистиці платіжного балансу приватні грошові перекази (англ. remittances) – це міжнародні перекази й потоки ресурсів до домогосподарств (у грошовій та натуральній формі), що надходять з інших країн та пов'язані головним чином з тимчасовою або постійною міграцією населення. За даними Світового банку потоки грошових переказів у всьому світі досягли 550 млрд. дол. США у 2015 р. і за прогнозами зростуть до 700 млрд. дол. США у 2016 р. [12].

Необхідно зауважити, що соціальні наслідки являють собою цілу низку негативних явищ, які відбуваються в українському суспільстві. Це, перш за все, руйнування сімей, унаслідок чого часто залишаються бездоглядними діти і люди похилого віку; втрата здоров'я заробітчанами; втрата національної самосвідомості, набуття невластивого менталітету, чужих звичаїв; погіршення психологічного та фізичного стану мігрантів після повернення до рідної країни; поширення споживацьких настроїв серед дітей емігрантів, які втрачають мотивацію до навчання і роботи, вважаючи, що гроші, надіслані батьками з-за кордону, забезпечать майбутнє та подальше життя без значних зусиль тощо [18].

Негативним соціальним наслідком нерегульованої міграції також визначається торгівля людьми, тобто експлуатація мігрантів шляхом загрози силою або її застосування чи інших форм примусу. У 2013 р. Представництво Міжнародної організації з міграції (МОМ) в Україні виявило та надало допомогу 929 особам, які постраждали від торгівлі людьми з метою трудової та

інших форм експлуатації у 16 країнах світу, включно з Україною. Протягом попереднього, 2012 року МОМ надала допомогу 945 постраждалим, що дозволяє припустити відносну стабільність масштабів торгівлі людьми з України та в її межах. Хоча сучасне рабство не сягає «рекордного» рівня кризового 2010 р. (1 085 постраждалих осіб), воно залишається вагомим проблемою для України [219].

Не менш значним негативним наслідком трудової міграції з України є втрата висококваліфікованих кадрів, що має назву «відтік мізків» («відтік інтелекту»). Проблема полягає в тому, що, працюючи головним чином за рахунок витрат державного бюджету, освітня система здійснює підготовку фахівців, які створюватимуть додану вартість за межами України. На жаль, встановити реальні обсяги «відтоку інтелекту» неможливо. За офіційними даними Державної служби статистики за період 2000-2015 рр. Україну залишили більше 1500 кандидатів та докторів наук (табл. 2.2).

Таблиця 2.2

«Відтік інтелекту» з України у 2000-2015 рр. [20]

Рік	Кількість науковців
2000	267
2001	180
2002	117
2003	136
2004	151
2005	162
2006	155
2007	92
2008	87
2009	53
2010	43
2011	52
2012	30
2013	31
2014	39
2015	53

Проаналізувавши дані табл. 2.2, можна зробити висновок, що рекордним був 2000 р., коли Україну залишили 267 науковців. У 2012 р. найменше українських вчених покинуло свою державу – 30. Починаючи з 2013 р., обсяги

«відтоку інтелекту» знову збільшуються. За аналізований період часу найчастіше українські вчені виїжджали до США (420 осіб). На другому місці – Росія (388 осіб), на третьому – Німеччина (251 особа). Значна кількість науковців обрали такі країни призначення як Ізраїль (117 осіб), Канада (109 осіб) та Польща (52 особи) [10].

«Відтік мізків», у свою чергу, спричинює появу додаткових витрат з бюджету, спрямованих на підготовку нових спеціалістів.

Іншими негативними наслідками трудової еміграції для економіки України є, по-перше, зростання цін на товари та послуги на внутрішньому ринку, що обумовлено збільшенням валютних ресурсів окремих сімей на тлі відсутності відповідного підвищення купівельної спроможності усієї основної маси населення, та, по-друге, виникнення тенденцій до спаду темпів економічного зростання, адже у найпродуктивніший період свого життя трудові мігранти не беруть участі у створенні національного доходу [2].

Якщо розглядати Україну як імпортера трудових ресурсів, то слід відмітити, що позитивними наслідками міграційних процесів є покриття за рахунок іноземної робочої сили дефіциту фахівців рідкісних професій та кваліфікацій, а також спонукання більш продуктивної діяльності українських працівників, що викликана конкуренцією із закордонними фахівцями. Серед негативних наслідків зазначимо наступні: по-перше, збільшення тиску на національний ринок праці, що обумовлено створенням іноземцями конкуренції місцевим працівникам, по-друге, втрата частини іноземної валюти, яку вивозять іммігранти як власні заощадження, та, по-третє, зростання у суспільстві рівня злочинності та соціального напруження через міжнаціональні конфлікти [1, с. 113-114].

Таким чином, міжнародна трудова міграція має як для держави, так і самих мігрантів позитивні та негативні соціально-економічні наслідки. Враховуючи цей факт, необхідно виробити таку державну міграційну політику, яка могла б мінімізувати негативні та максимізувати позитивні сторони цього явища. Нині ж, на жаль, енергія праці близько 5 мільйонів наших співвітчизників марнується на чужині.

Слід зауважити, що нестабільна економічна ситуація та військові дії в країні викликали нову хвилю міграції. Так, у минулому році трудові мігранти з України оновили рекорд у Польщі, де офіційно влаштувалося 359 тис. чоловік, що на 134 тис. більше ніж у 2013 р. [19]. Близько 700 тис. осіб мігрували до Росії, більше 80 тис. – до Білорусії. Станом на 16 квітня 2015 р. майже 801 тис. українців шукали притулку в сусідніх країнах [15]. Протягом останнього року думали про зміну поточного місця проживання 15% українців, 13,4% – вирушили б за кордон [17].

Масштаби виїзду й характер зайнятості українських мігрантів за кордоном не проходять безслідно для України. Тому такі міграційні процеси мають значні як позитивні, так і негативні наслідки для нашої країни.

Зауважимо, що до позитивних наслідків слід віднести загальні вигоди від міграції, характерні для країн-експортерів робочої сили [1, с. 38]:

- 1) знижується напруга на внутрішньому ринку праці завдяки експорту надлишкової робочої сили;
- 2) зростають надходження до бюджету у вигляді податків з фірм-посередників;
- 3) збільшуються валютні надходження до країни за рахунок приватних переказів емігрантів;
- 4) зростає рівень життя і добробут залишених вдома членів сімей і утриманців мігрантів за рахунок переказів і речових відправлень;
- 5) збільшуються можливості приватного інвестування завдяки поверненню на батьківщину особистих коштів, засобів виробництва тощо мігрантів;
- б) підвищується техніко-економічний рівень виробництва внаслідок праці більш кваліфікованих емігрантів, що повертаються на батьківщину з розвинених країн тощо.

Зокрема, українські заробітчани протягом останніх п'яти років стали основними інвесторами в економіку країни. Тільки офіційно через банківські перекази в 2011 р. ці люди перевели в нашу країну \$7 млрд., а в 2012-му – \$7,5 млрд., а враховуючи інші способи передачі грошей, ці суми можуть становити

від \$19 млрд. до \$23 млрд. щорічно [4].

У табл. 2.3 розглянемо наслідки міграції.

Таблиця 2.3

Наслідки міграції для України

Наслідки	Позитивні наслідки	Негативні наслідки
Наслідки для трудових мігрантів	отримання більшої заробітної плати; покращення рівня життя працівника і членів; його родини; здобуття нового професійного досвіду; підвищення рівня кваліфікації; отримання мовної практики; розширення світогляду, набуття свідомості та розуміння реальних умов ринкової економіки; набуття навичок жити в умовах культури демократичного суспільства та ін.	окреме проживання членів родини та руйнація сімей; проблеми виховання дітей; зайнятість на простих низької кваліфікації роботах; часто нелегальна та напівлегальна зайнятість; зайнятість на важких, часто ненормованих, шкідливих для здоров'я роботах; нижчий рівень оплати праці порівняно з місцевими працівниками; недоступність кваліфікованої медичної допомоги; загроза насильства з боку роботодавців; важкі побутові умови; загальна зневіра, втрата національної самосвідомості; набуття чужих звичаїв та невластивого менталітету та ін.
Наслідки для суспільства (держави)	зменшення рівня безробіття в країні; перекази грошей, підвищення рівня життя членів родин трудових мігрантів; зниження соціальної напруги в умовах економічної кризи; зниження навантаження на соціальні фонди; підвищення кваліфікації мігрантів, які повернулись додому; поширення в суспільстві цінностей жити в умовах культури демократичного суспільства та ін.	нерентабельність та втрати від вкладень в освіту і підготовку фахівців; втрата висококваліфікованих найбільш економічно-активних працівників; втрата сімейних цінностей у суспільстві; зменшення народжуваності; старіння нації, зростання демографічного навантаження на працюючих на внутрішньому ринку; зменшення податкових надходжень та відрахувань у соціальні фонди; зростання цін на товари і послуги на внутрішньому ринку при існуючій низькій купівельній спроможності основної маси населення та ін.

За даними Світового банку в 2013 р. українські трудові мігранти перерахували додому \$9 млрд., а в 2014-му – цей показник зріс на 5% [21]. Таким чином Україна увійшла до 10 країн за кількістю трудових переказів. Утім, така ситуація радше свідчить про негативні аспекти міграції. Україну, як правило, залишає економічно активне населення, особи з вищою освітою,

молоді кваліфіковані кадри. І як наслідок, зменшуються можливості власного розвитку; уповільнюються темпи НТП; знижується загальна конкурентоспроможність на власному ринку праці; зменшуються надходження до бюджету як наслідок скорочення кількості потенційних платників податків.

Нівелювати негативні наслідки міграційних процесів зможе виважена міграційна політика держави, ефективність якої залежить від повного врахування та використання загальнодержавних і регіональних особливостей, ретельного відстежування міграційних процесів, оперативного реагування на зміни та їх контролю з метою підпорядкування національним і регіональним інтересам, особистим потребам мігрантів.

Для того, щоб припинити широко-масштабну еміграцію з України на сьогоднішній день необхідно здійснити наступні кроки: припинити збройний конфлікт на Сході країни; провести економічні реформи; створити умови для розвитку малого бізнесу; стимулювати створення нових робочих місць; удосконалити правове регулювання питань міграції; посприяти здешевленню переказів та покращенню умов акумуляції заробітків мігрантів; активізувати укладення міждержавних угод про взаємне працевлаштування громадян, а також розробити комплекс заходів з професійної реабілітації тих, хто повернувся тощо. Виконання вище зазначених завдань дозволить упорядкувати міграційні процеси в державі і зламати стереотип про Україну як про країну-донора трудових мігрантів.

Висновки

В ході курсової роботи було розглянуто теоретичні аспекти міжнародної трудової міграції, виявлено основні тенденції міграційних процесів, проаналізовано динаміку міграції трудових ресурсів на сучасному етапі трансформації економіки України та розроблено певні рекомендації щодо удосконалення міграційної політики нашої держави.

Досліджено, що швидка інтенсифікація міжнародних міграційних процесів, про що свідчать цифри Міжнародної організації праці (у 2013 р. у всьому світі налічувалося 232 млн міжнародних мігрантів, а у 1990 р. – 154,2 млн), разом з урізноманітненням складу міграції, її характеру та напрямів перетворила це явище на одне з найбільш визначальних для сучасного людства. Хоча переміщення людей були завжди присутні в історії цивілізацій, міграції ніколи раніше так масштабно не впливали на економіку, політичне та соціальне життя, культурну сферу і країн-реципієнтів, і країн-донорів.

Відмічено, що з кожним роком чисельність українських трудових мігрантів збільшується. Україна по праву вважається однією з найбільших країн-донорів трудових ресурсів. Проблема полягає в тому, що в нашій державі не ведеться статистика щодо реальної кількості українських громадян, які працюють за кордоном. Немає також реальних даних щодо обсягів імміграції. Це спотворює картину міграційних процесів в Україні, унеможливорює ефективне їх регулювання.

На жаль, сьогодні негативні наслідки трудової міграції в Україні перебивають усі позитивні ефекти, викликані міграційними процесами: погіршується демографічна та соціальна ситуації в країні, зменшується кількість

висококваліфікованих трудових кадрів, мігранти з нашої держави, більшість яких є нелегальними, зазнають експлуатації і т.д.

Проаналізовано, що саме ефективна міграційна політика повинна мінімізувати всі негативні та максимізувати позитивні наслідки, що викликані міграційними процесами. Проте активне формування міграційної політики в Україні відбувалося лише декілька останніх років і при цьому мало більше формальний характер.

Якщо ж Україна обрала шлях євроінтеграції, про що свідчить підписання 21 березня 2014 року політичної частини угоди про асоціацію з ЄС, то формування ефективної та адекватної вимогам часу міграційної політики є необхідністю.

Зазначено, що основними напрямками державної міграційної політики на сучасному етапі трансформації економіки України мають бути активізація міграційних резервів пом'якшення депопуляції, протидія торгівлі людьми та регулювання трудових міграцій. Активна міграційна політика – це єдина можливість недопущення надмірного зменшення чисельності населення України.

Регулювання трудових міграцій також має спиратися на диференційований підхід та бути спрямованим на поступове повернення трудових мігрантів і встановлення культурних відносин з українцями, які вирішили назавжди залишитися за кордоном. Потрібно забезпечувати умови для поширення легального працевлаштування, у першу чергу, у тих країнах, які приймають найбільшу кількість українських мігрантів. Необхідно гарантувати захист прав працівників-мігрантів.

Якщо ж не вживати жодних заходів із запровадження міграційної політики, то утворений явищем депопуляції демографічний вакуум буде заповнюватися іммігрантами, погіршуватиметься рівень соціальної гомогенності, криміногенна та безпекова ситуація тощо.

Таким чином, слід відмітити, що на сучасному етапі трансформації економіки України міжнародна трудова міграція є досить складним та неоднозначним явищем, яке потребує постійного дослідження та моніторингу.

Список використаної літератури:

1. Бідак В. Міграційні ризики трудоворесурсного забезпечення регіонального ринку інтелектуальної праці / В. Бідак // Україна: аспекти праці. – 2010. – №2. – С. 35-40.
2. Гуменюк Ю. П. Міжнародна трудова міграція: методологічний та організаційний аспекти : монографія / Ю. П. Гуменюк. – Тернопіль : ТНЕУ, 2013. – 619 с.
3. Європейська конвенція про правовий статус трудящих-мігрантів [Електронний ресурс] / Конвенція Ради Європи від 24 листоп. 1977 р. № 93. – Режим доступу : http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/994_307
4. Заробітчани стали одним з головних інвесторів в економіку України // Тиждень.ua. – 4 липня, 2013. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://tyzhden.ua/News/83664>
5. Звіт щодо методології організації проведення та результатів модульного вибіркового обстеження з питань міграції в Україні / Міжнар. організація праці. Група тех. підтримки з питань гідної праці та Бюро МОП для країн Центр. та Схід. Європи. – Будапешт, 2013. – 96 с.
6. Конвенція про працівників-мігрантів [Електронний ресурс] / МОП : Конвенція від 1 лип. 1949 р. № 97. – Режим доступу : http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/993_159
7. Малиновська О. А. Трудова міграція населення України: чого чекати в найближчому майбутньому? [Електронний ресурс] / О. А. Малиновська //

- Міграція: Всеукр. інформ.-аналіт. щомісяч. газета. – Режим доступу : <http://migraciya.com.ua/news/migrant-workers/ua-labour-migration-ukraine-what-to-expect-in-the-near-future-part-1/>
8. Малиновська О. А. Трудова міграція: соціальні наслідки та шляхи реагування / О. А. Малиновська. – К. : НІСД, 2011. – 40 с.
 9. Малиновська О. Міграційна політика в Україні: формування, зміст, відповідність сучасним вимогам [Електронний ресурс] / Олена Малиновська // Аналітична записка М1/2014. – Режим доступу : http://www.ierr.com.ua/files/publications/Policy_Briefing_Series/PB_01_migration_2013_ukr.pdf
 10. Международная конвенция о защите прав всех трудящихся-мигрантов и членов их семей [Электронный ресурс] / Конвенция ООН 995_203 от 18 декаб. 1990 г. – Режим доступа : http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_j91
 11. Международная миграция и развитие: Глобализация и взаимозависимость [Электронный ресурс] : Доклад Генерального секретаря ООН : 67 сессия. – Нью-Йорк: ООН, 2012. – Режим доступа : <http://daccess-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N12/452/15/PDF/N1245215.pdf>
 12. Міграційний профіль України 2013 [Електронний ресурс] / Міграційна служба України. – Режим доступу: http://dmsu.gov.ua/images/files/UKR_Migration_%20Profile_2013.pdf
 13. Міграція в Україні: факти і цифри [Електронний ресурс]. – Міжнародна організація з міграції (МОМ): Представництво в Україні, 2013. – 15 с. Режим доступу : http://iom.org.ua/sites/default/files/ukr_ff_f.pdf
 14. Міграція в Україні: цифри і факти / 2-ге вид., 2013. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.slideshare.net/ssuser344b2c/ukr-ff-f14299857431851&fbinitialized>
 15. ООН: 800 тисяч 961 українець попросили убежища за границей // Міграція. – Всеукр. інформ.-аналіт. щомісячна газета. – 12.03.2015. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://migraciya.com.ua/News/migration-trends-in-ukraine-and-worldwide/ua-un-800-000-961-ukrainians-sought-asylum-abroad/>
 16. Офіційний веб-сайт Державної служби статистики України [Електронний

- ресурс]. – Режим доступу: www.ukrstat.gov.ua
17. Понад 13% українських громадян нині схильні до еміграції // Міграція. – Всеукр. інформ.-аналіт. щомісячна газета. – 12.02.2015. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://migraciya.com.ua/News/migration-trends-in-ukraine-and-worldwide/ua-more-than-13-of-ukrainian-citizens-now-tend-to-emigrate/>
 18. Сердюк Т. В. Доступність житла для населення України в контексті існуючої пільгової політики / Т. В. Сердюк // Формування ринкових відносин в Україні : зб. наук. пр. – Вип. 4 (143). – К. : НДЕІ, 2013. – С. 237–242.
 19. Трудові мігранти з України оновили рекорд у Польщі // Міграція. – Всеукр. інформ.-аналіт. щомісячна газета. – 03.02.2015. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://migraciya.com.ua/News/migrant-workers/ua-migrant-workers-from-ukraine-updated-record-in-poland/>
 20. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони // Офіц. вісн. України. – 2014. – № 75. – Т. 1. – Ст. 2125.
 21. Україна на 10 позиції за кількістю грошових переказів від трудових мігрантів // Коментарі. – 28.11.2014. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ua.comments.ua/money/245752-ukraina-na-10-pozitsii-zakilkisty.html>
 22. Українське суспільство 1992–2013. Стан та динаміка змін. Соціологічний моніторинг. – К. : ІС НАНУ, 2013. – 566 с.
 23. Центр дослідження суспільства. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.cedos.org.ua/uk/migration>
 24. Щербакова Е. Международная миграция и миграционная политика / Е. Щербакова // Перспективы [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://www.perspektivy.info/srez/val/mezhdunarodnaja_migracija_i_migracionnaja_politika_2014-07-03.htm
 25. International Migration Report 2013 / Department of Economic and Social

- Affairs [Электронный ресурс]. – New York : United Nations, 2013. – 22 p. – Режим доступа : http://www.un.org/en/development/desa/population/publications/pdf/migration/migrationreport2013/Full_Document_final.pdf#zoom=100
26. World Population Policies 2013 [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.un.org/en/development/desa/population/publications/policy/world-population-policies-2013.shtml>
27. World Population Policies Database [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://esa.un.org/PopPolicy/about_database.aspx.
28. Stalker P. Workers without Frontiers: The Impact of Globalization on International Migration / P. Stalker. – Boulder: Lynne Rienner Publishers, 2000. – 163 p.
29. Migrants from developing countries to send home \$414 billion in earnings in 2013 [Электронный ресурс] // Режим доступа: <http://www.worldbank.org/en/news/feature/2013/10/02/Migrants-from-developing-countries-to-send-home-414-billion-in-earnings-in-2013>
30. Global Estimates and Trends [Электронный ресурс] // Режим доступа: <http://www.iom.int/jahia/Jahia/about-migration/facts-and-figures/lang/en>
31. Migration and Remittances Factbook 2008. – Washington: The World Bank, 2008. – 240 p.
32. Migration and Remittances Factbook 2011: 2nd Edition. – Washington: The World Bank, 2010. – 256 p.